

ninger, hvori ordet »Schicksal« indgår. Det giver bogen en tone, som i sammenligning med den mere nøgterne stil, der kendetegner mange tyske historikere i dag, forekommer noget anakronistisk.

J. P. Noack

Gorm Benzon: Løvefødder og gesvejsninger. (Gyldendal, 1971). 241 s.

Det er en håndbog i hjemmets genstande i sidste halvdel af 19. århundrede. Forfatteren bevæger sig fra rum til rum i periodens lejligheder og huse; han forklarer ned til de mest ydmyge ting, hvad hjemmet rummede eller kunne rumme. Der redegøres for hver genstands funktion og almindelige udseende – teksten støttes i så henseende af gode tegninger. I alt drejer det sig vel om 500–600 genstande. Undertiden gives der nogen stilhistorisk baggrund, undertiden en og anden socialhistorisk oplysning; men det er udpræget genstandene i sig selv, der står i centrum. Med den indskrænkning må det imidlertid konstateres, at det er god og solid oplysning, som man ofte vil få brug for, når man læser kilder fra perioden. Det er i øvrigt også en underholdende bog.

Vagn Dybdahl

Fredrika Runeberg: Brev till sonen Walter 1861–1879. – Köpenhamn, Rom, Paris (Svenska Litteratursällskapet i Finland). 590 s.

Det er en meget diger bog, der er kommet ud af Fredrika Runeberg's breve fra 1861 til 1879 til sønnen, den med rette så navnkundige billed-

hugger Walter Runeberg. Alt er udgivet mønstergyldigt af Svenska Litteratursällskapet i Finland af Karin Allard Ekelund, og det er blevet til et tættrykt værk på næsten 600 sider. Med andre ord en kolos, men man slipper den ikke, når man først har den i hånd, og hvad bedre er, man vil længe huske læsningen. Det er ikke fordi Fredrika Runeberg er nogen fremragende stilist. Men disse mange breve hører til de mærkeligste i sin art i Norden. De er et storslået dokument om en stærk personlighed, en behjertet og ædel kvinde, varm og selvudslettende. Som nærmest en selvfølge levede hun i skyggen af sin mand, Finlands store nationalskjald Johan Ludvig Runeberg, der lå lammet hen, ramt af apoplexi. Gennem alt evnede hun at beholde sin personlige integritet og åndelige selvstændighed. Hun hævder sig stolt ved sit eget forfatterskab, der kommer ind på kvindernes problemer i et patriarkalsk mandssamfund. Hun var en ener, som enhver vil føle det som en berigelse, at have lært at kende, og det gør man på nærmeste hold i brevene til sønnen under hans ophold i København, Rom og Paris. Det var under den tid han skabte sin store position.

Hvert eneste brev ud af mængden kan karakteriseres som et mærkeligt givende dokument, og det vil blive interessant til sin tid at se svarbrevene fra Walter og hans hustru. De kommer i et senere bind.

Med stigende betagelse læser man disse oprigtige og fængslende breve fra en hustru og moder til en stor børneflokk. De sidste fjorten år af Runebergs liv var han en hjælpeløs invalid, som i det lille hjem i Borgå uafbrudt måtte plejes af hustruen. Hun kan ikke vige ti skridt fra ham. Men aldrig hørte man en klage komme

over hendes læber. At ofre sig selv, var hendes liv. De to sidste år var hun en træt og udslidt enke. Døden kom som en befrier til hende i Helsingfors. På den tid levede Walter sit flittige kunstnerliv ude i Europa, fra 1867 sammen med sin hustru Lina. Sorger ramtes de af, to drenge og en pige døde som små. Men der kom to til, som overlevede. Familienligger tager naturligvis en stor plads, alt skal med i brevene, sorger, ulykker og glæder. Moderen følger sønnen hvor han end er, er med i hans kammeratlige omgang, har rede på hans økonomi, er stolt over hans fremgang, og er stærk, når han en sjælden gang kommer ud for modgang. Hvor han var, havde han i høj grad vinden i ryggen, og han kom aldrig til at vandre ad nogen tornet kunstnersti. Hans lyse, nordiske klassicisme slog an overalt, selv om de trange forhold i Finland var en hemsko for ham.

Det store vendepunkt i familien Runeberg's liv kommer i december 1863, da Johan Ludvig Runeberg på en rævejagt blev totalt lammet i højre side, og mistede talens brug. Der kom en varig forværring, og fra nu af er hans hustru hans medfange, indelukket i hjemmet, tvunget til at bryde den stumme kæmpes lange pinsomme timer med højtlesning, selv om hun er næsten døv og har et mere og mere svigtende syn. Uger og måneder kommer hun ikke udenfor en dør. Under disse forhold er det, at hun skriver breve til de fem sønner, først og fremmest til Walter. For hende er det som et vindue ud til verden, fortvivler hun en smule, er det altid på skæmtsom vis, og man måtte aldrig tage hendes bitterhed alvorligt. Hun kendte sin pligt, og den skulle gøres i kærlighed. Til vor egen Christian Winther var hun en god

ven gennem Walter, og hun skriver i 1865 til ham, at han skal hilse Julie Winther og fortælle hende »hvilken gammel skrædermadam og huskat jeg er, jeg tænker hun tror mig lig en estetisk dame, efter at jeg har skrevet til hende.«

Døvheden er en tung byrde, der fjerner hende fra gamle venner og hindrer hende i at få nye. Livet var ofte svært, ikke sjældent er hun ved at segne af træthed, men hun giver ikke op. Sønnen går fra kunstnerisk sejr på sejr, og hun er lykkelig over, at han slog sig så fast i Danmark, hvor han arbejdede hos H. V. Bissen og hans søn Vilhelm. Det var da Orla Lehmann bestilte en marmorbuste af Johan Ludvig Runeberg til Studenterforeningen, og derefter fik han bestilling på at skabe Vilhelm Marstrands statue foran Kunstmuseet i København. Af brevene kan man forstå, at Walter Runeberg er lykkelig ved at være her i Danmark, hvor han vandt så mange venner for livet, og hvor han lærte så meget.

Sommeren 1917 traf jeg Walter Runeberg på Brändö udenfor Helsingfors. Han var da 79 år, men vital som en ung, og det står tydeligt for mig, hvor stor hans kærlighed var til Danmark. Han talte og talte om de unge år her, og han havde stadig forbindelse med mange her. Da vi skiltes sagde han, fint og følsomt, noget bevæget – »hils dernede i det land, som jeg har elsket fra mine unge, lykkelige dage, og som jeg stadig tænker på med tak«. Uden tvivl mindede han meget om sin stærke, ranke og varme moder. Det siger brevene mig. At de nu er udgivne, er en meget stor berigelse for vor memoirelitteratur. Denne store brevsamling, med så mangt om Danmark og danskere, vil have varig værdi.

Johannes Lehmann